

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่การเป็นศูนย์กลางอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

Strategy of tourism sector of the Central Northeastern Region as Hub to Greater Mekong Sub-region

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลุ่มจังหวัด เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์กลุ่ม นำมาแปรผลเชิงปริมาณและเชิงเนื้อหาตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งตัวผู้ดำเนินธุรกิจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาคือกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อันได้แก่ จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม จากการศึกษาเพื่ออธิบายถึงความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ของกลุ่มจังหวัดพบว่า 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนากายไตโครงการความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาค 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด ยังเป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น แต่ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม 3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายใน กลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังมิได้รับการพัฒนาใหม่

* รองศาสตราจารย์ประจำศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น E-mail: suneer@kku.ac.th

คุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ และ 4) ผู้เยี่ยมเยือนมีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เยี่ยมเยือนในภาคอื่นๆ ของประเทศ

คำสำคัญ: ศักยภาพทางการท่องเที่ยว, ภาควัฒนออกเฉียงเหนือตอนกลาง, อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

Abstract

The objective of this research is to study the strategy of each sector within the framework of ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 - 2015 in order to put the framework in an integrated manner into action plan for developing the Central Northeastern Region to be the center in connecting the Greater Mekong Sub-region. This will boost tourism in the Central Northeastern Region by promoting the activities that are appropriate to local conditions, environment and culture as being the tourist information center by focusing on the people in the area in having a role in determining guidelines for various operations on their own in order to achieve strength and sustainable development. The objectives of this research are as follows; 1) to study and evaluate the potential of each sector that are the components in tourism industry within the framework of ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015, and 2) to find ways to enhance and develop the tourism industry in the Central Northeastern Region to support the ASEAN Community. The areas of study were 4 provinces in the Central Northeastern Region consisting of Kalasin, Khon Kaen, Maha Sarakham and Roi Et, using tourism clustering approach. This study used the exploratory qualitative research to obtain preliminary information according to the purposes by collecting data from questionnaires, in-depth interviews and focus groups of entrepreneurs in various sectors, including quantitative research using the field survey research to explore and collect information of tourist attractions and tourist behaviors from questionnaires. The findings obtained from the analysis of the basic information and environmental factors influencing the development of tourism potential and capability in the areas of the Central Northeastern Region indicated the issues and

development conditions that should be focused and need to be modified to enhance level of capability of the provinces, and to be used as a framework to define the strategy to develop the tourism in the Central Northeastern Region into the center in connecting the Greater Mekong Sub-region.

Keywords: tourism, Central Northeastern Region, Greater Mekong Sub-region

บทนำ

แม้ว่าภาพรวมของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศ จะมีหลายหน่วยงานได้กำหนดกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ทั้งที่เป็นกรอบในระดับชาติและระดับกลุ่มจังหวัด เพื่อผลักดันการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศและกลุ่มจังหวัดให้เติบโตอย่างยั่งยืน เป็นสาขาการผลิตที่สามารถสร้างรายได้หลักแก่ประเทศรวมทั้งช่วยกระจายรายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงแล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้ในระยะที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหาเฉพาะในส่วนของการบูรณาการและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในข้อเท็จจริงยังมีความซ้ำซ้อนและยังไม่มีแผนยุทธศาสตร์หลักที่เป็นเอกภาพที่สามารถใช้เป็นแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศที่เป็นที่ยอมรับของทุกหน่วยงานได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้การท่องเที่ยวของประเทศมีแผนยุทธศาสตร์มากมายที่ไม่สามารถขับเคลื่อนผลักดันสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคนที่มีจำนวนไม่เพียงพอที่จะช่วยสนับสนุนให้หน่วยปฏิบัติในพื้นที่สามารถริเริ่มและสร้างสรรค์การดำเนินงานโครงการใดๆ ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างเพียงพอ จึงส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งไม่ใช่จังหวัดเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของส่วนกลางไม่ได้รับงบประมาณพอเพียงที่จะสามารถพัฒนาให้ก้าวไปสู่การเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศได้

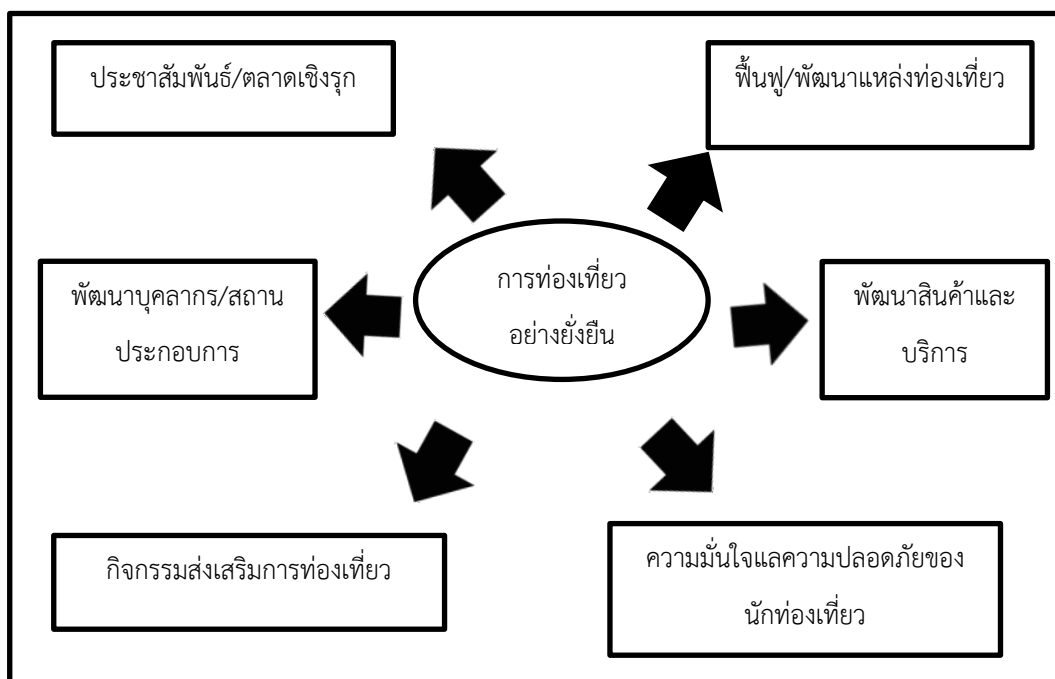
ด้วยเหตุนี้การศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จึงมีความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพและความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศและเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวศูนย์กลางเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความพร้อมและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015
2. เพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัย

หลายภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เริ่มมีแนวคิดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในการเป็นจุดศูนย์กลางที่สำคัญประชาคมอาเซียน งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานราชการ เช่น สถาบันการศึกษา ได้เริ่มให้ความสำคัญกับประเด็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่ การส่งเสริมการวิจัยเชื่อมโยงพื้นที่ระหว่างภาคอีสานกับภูมิภาคอื่นๆ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวเติบโตได้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการร่วมมือเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ ปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป และนอกจากนั้นประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนจะได้รับภายใต้ความร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวคือ รายได้ที่เพิ่มขึ้น และความร่วมมือ ความสามัคคีที่เกิดขึ้น จะทำให้เกิดความเข้มแข็งในระดับชุมชน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1: การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ที่มา : ผู้วิจัย

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงหมายถึง การท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ Shirley Eber (1993) อ้างถึงใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวว่า [4] หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี การลดการบริโภคที่มากเกินไปและเป็นและการลดของเสีย รวมถึงการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม

วิธีดำเนินงาน

การสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ (Exploratory Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ โดยใช้เทคนิคหลักในการเก็บข้อมูล 4 เทคนิค และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและสอดคล้องกับโจทย์ของการวิจัย อันประกอบด้วย 1) การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นเอกสาร หลักฐานที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Documentary Research from Secondary Archival Data) ทั้งจากแหล่งข้อมูลของทางราชการและเอกชน 2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview of Relevant Subjects) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งตัวผู้ดำเนินธุรกิจเอง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยว 3) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Expert Opinion Survey) อันได้แก่ นักวิชาการที่ทำการศึกษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวรายใหญ่ หรือรายที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจอย่างสูง หรือมีประสบการณ์สูงในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวบนเส้นทางนี้ และผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) การเก็บข้อมูลจากการประชุมสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว (Focus Group) ทั้งนี้ได้มีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ร่วมด้วยโดยใช้การวิจัยแบบสำรวจภาคสนาม (Field Survey Research) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารังนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ 1) ภัตตาคาร/ร้านอาหาร 2) ที่พัก/โรงแรม/รีสอร์ท/โฮมสเตย์ 3) ร้านขายของที่ระลึก 4) บริษัทนำเที่ยว/ทัวร์/มัคคุเทศก์ โดยมีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 136 คน จากผู้ที่มีรายชื่อขึ้นทะเบียนกับสำนักงานท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดขอนแก่น ด้านกลุ่มตัวอย่างธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยว 5 ประเภท ได้คัดเลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการนั้นๆ ได้อย่างละเอียด 1 ท่าน/1 สถานประกอบการ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด

ลำดับ	ประเภทธุรกิจบริการ	จำนวน(ตัวอย่าง)			
		ขอนแก่น	มหาสารคาม	กาฬสินธุ์	ร้อยเอ็ด
1	โรงแรม/ที่พักอาศัย	188	60	81	74
2	ร้านอาหาร/ภัตตาคาร	68	17	48	41
3	จำหน่ายสินค้าที่ระลึก	23	52	11	8
4	นำเที่ยวและมัคคุเทศก์	7	4	3	3
5	การคมนาคมขนส่ง	54	19	12	11
รวม		340	152	155	137

ผลการศึกษา

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลพร้อมทั้งจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จากการศึกษาเพื่ออธิบายถึงความพร้อมของภาคส่วนต่างๆของกลุ่มจังหวัด สามารถแบ่งประเด็นที่น่าสนใจออกเป็น 5 ประเด็น ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว แผนพัฒนาจังหวัดในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้เป็นรูปธรรม เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้กลุ่มจังหวัดเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากการสำรวจความต้องการในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวนั้น ยุทธศาสตร์พัฒนากลุ่มจังหวัดได้มีการจัดโครงการพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการและผังเมือง เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว ได้มาตรฐานงานต้อนรับส่วนหน้าของกลุ่ม 4 จังหวัด ตามตัวบ่งชี้มาตรฐาน MRA (ASEAN Mutual Recognition Arrangement) ของกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้าน Hotel

Services คือ Front office: receptionists ดังนี้ 1) พนักงานส่วนหน้ามีบุคลิกภาพที่ยิ้ม ไหว้ ทักทาย สวัสดิ์ ตามธรรมเนียมไทย ทำทุกครั้งอย่างต่อเนื่อง (ตรวจสอบแบบ real time) มีมาตรฐาน 2) เข้าใจ ขั้นตอนการทำงาน ระบบการบริการที่รวดเร็ว คล่องตัว มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้การทำงานสะดวกและราบรื่นขึ้น 3) มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย อีสาน ภาษาสากลอื่นๆ และภาษา ASEAN ซึ่งจะมี Tag ติดไว้เพื่อให้พนักงานทักทายว่าใครพูดภาษาอะไร ได้ และซักถามได้ มีผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน และเหนือกว่า 4) มีความสามารถในการให้ข้อมูล Product Knowledge – local Knowledge หรือ สามารถช่วยเหลือจัดหาผู้ที่รู้ข้อมูลมา อธิบายได้ ระหว่างที่อยู่ในเวลาปฏิบัติงาน 5) มีทักษะของ safe security / First – aids เข้าใจในการ บริการเบื้องต้น เช่น การอพยพ การหนีไฟ อุบัติเหตุ และ 6) มีการบริการให้สอดคล้องกับมาตรฐาน ตามขนาดของโรงแรม

ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ผลการวิเคราะห์ใน ภาพรวม นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ พบว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ดังกล่าว จะนึกถึงพระมหาธาตุแก่นนคร (พระ ธาตุ 9 ชั้น) จังหวัดขอนแก่น เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ วัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด พุทธมณฑลอีสานพระบรมธาตุนาคูน จังหวัดมหาสารคาม และเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการสร้างภาพลักษณ์และการสร้างแบรนด์จังหวัดเพื่อการ ท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่ง ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและประโยชน์ ทางวิชาการ

ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย ในพื้นที่ เป็นไปตามมาตรฐานและข้อกำหนดพื้นฐานที่สถานประกอบการต้องทำภายใต้กฎหมาย หรือ ข้อกำหนดต่างๆ โดยทั้งหมดจะใช้กลไก หรือระบบ ส่วนกลางของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ ที่จัดให้มีขึ้นทำให้ในปัจจุบันพบว่าโรงแรม ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีโรงแรมบางส่วน ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ เพื่อแสดงถึงการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดจากสถานประกอบการประเภทร้านอาหาร ได้แก่ ขยะ และน้ำเสีย ร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งการได้รับรองมาตรฐานเป็น

หนึ่งในกลไกของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะควบคุมให้เกิดผลดีต่อสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว จากการบริโภคอาหารตามร้านอาหารนอกบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการด้วย การศึกษาพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีการคัดแยกขยะก่อนเข้าสู่ระบบการกำจัดขยะส่วนกลางของเทศบาล โดยแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่เข้าสู่ระบบกำจัดขยะของส่วนกลาง และสามารถนำขยะที่แยกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ได้

ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน 1) สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปกรรม และด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม 2) สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดเป็นกลุ่มในแต่ละด้าน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตร เป็นต้น ด้วยกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศูนย์กลางด้านการคมนาคม การขนส่ง ซึ่งเป็นเส้นทาง East-West Corridor ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้ เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ 3) สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยสร้างความภูมิใจร่วมกันระหว่างประเทศในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเกษตร ด้วยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเป็นพื้นที่ด้านการเกษตรอินทรีย์ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างเป็นเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ในภูมิภาคได้โดยเฉพาะในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดขอนแก่น

สรุปและการอภิปรายผล

ขอคนพบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางชี้ให้เห็นถึงประเด็นและเงื่อนไขการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขส่งเสริมเพื่อยกระดับความสามารถของกลุ่มจังหวัดและใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนากายไตโครงการความร่วมมือของประเทศไทยในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทย

ในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคและภูมิภาคนี้ จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิเศรษฐกิจ ที่สามารถพัฒนาให้ไทย เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ทั้งทางอากาศและการคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมโยงทางบกตามเส้นทางเศรษฐกิจหลักแนวเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) และตะวันออก-ตะวันตก (East-West Corridor) เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม ปัจจุบันการจัดงานท่องเที่ยวเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญพาสีขาวที่จังหวัดมหาสารคาม ฯลฯ ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณ การวางแผนงาน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่มีหน่วยงานกลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่ โดยรอบเท่านั้น และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติให้เขามามีส่วนรวมในงานกิจกรรมดังกล่าวได้ 3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญเส้นทาง ทั้งนี้ถึงแม้จะมีแพคเกจเสนอขายเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลางทั้ง 4 จังหวัดแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ซึ่งรายการท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอขึ้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ “เส้นทางเที่ยววัด ชมสิม 4 จังหวัดอีสานกลาง” ส่วนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแนวผจญภัย ฯลฯ ยังไม่ถูกนำเสนอขายให้เป็นแพคเกจเดียวกัน

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

แนวทางการพัฒนาเชิงรับ	แนวทางการพัฒนาเชิงรุก
1. ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ป้ายสัญลักษณ์ (ภาษาไทยภาษาอังกฤษ) และภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน ของที่ระลึกจากแหล่งท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง 2. พัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการและบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้พร้อมรองรับตลาดการท่องเที่ยวอาเซียนและนานาชาติ 3. ส่งเสริมและพัฒนา Cluster ท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็งและจัดให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง 4. การพัฒนาทรัพยากรทุนมนุษย์ในด้านบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานสากลและพัฒนาทักษะด้านภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน	1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวด้านอารยธรรมโบราณ เช่น ปราสาทและถ้ำต่างๆซึ่งมีอยู่ทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และขอนแก่น 2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น เส้นทางไดโนเสาร์ ดินแดนดึกดำบรรพ์ ฯลฯ 3. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น งานประเพณีผูกเสี่ยวจังหวัดขอนแก่น งานมหกรรมโปงลาง แพรวากาฬสินธุ์ งานบุญพาข้าวสิงห์จังหวัดมหาสารคาม หรืองานประเพณีบุญผะเหวดของจังหวัดจังหวัดร้อยเอ็ด ผลงานศิลปกรรมในศาสนสถานต่างๆ และท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่กรุณาสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ และศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ช่วยสนับสนุนด้านข้อมูลและการประสานงานต่างๆ ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บรรณานุกรม

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. (2551). *ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแขวง สหวันนะเขต สปป.ลาว*. ใน: รายงานการวิจัยสถาบัน ยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ. ขอนแก่น.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.